

Araştırma Makalesi

Yerel Yönetimlerin Sığınmacı Kadınlara Yönelik Politikaları: Bayburt ve Giresun Örnekleri^{1*}

Esmeray ALACADAĞLI²Yasemin MAMUR IŞIKÇI³

Özet

Günümüzde yoğun olarak yaşanmakta olan göç olaylarından, özellikli ve kırılgan bir grup olarak kadınlar ve çocuklar daha fazla etkilenmektedir. Bu çalışmanın amacı; kadın sığınmacılara yönelik olarak belirlenen politika ve stratejilerin, Bayburt ve Giresun'da ikamet eden sığınmacı kadınların gereksinimlerini karşılama ve sorunlarını çözme konusunda ne ölçüde etkili olduğunu, kadınların yaşadığı yerlerdeki ilgililerin, yerel yönetimlerin konuya nasıl yaklaştıklarını ve bu konuda oluşturulan politikaların ne ölçüde amacına ulaştığını ortaya koymaktır. Sığınmacı kadınların sorunlarına odaklanan bu çalışma niteliksel araştırma teknikleri kullanılarak yürütülmüştür. Bu kapsamda Bayburt ve Giresun örneklerinde zorunlu göç sürecini yaşayan kadınlar ve adı geçen illerin yetkilileri ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonunda yerel yönetimlerin gündeminde sığınmacı kadınların sorunlarına yönelik politikaların yeteri kadar olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Giresun, Bayburt, Sığınmacı, Kadın, Politika

Policies of Local Governments for Migrant Women: Bayburt and Giresun Examples

Abstract

Women and children are more affected as a special and fragile group from the immigration events that are happening today. The purpose of this study is; It is to show how the policies and strategies determined for immigrants are effective in meeting the needs of immigrant women residing in Bayburt and Giresun and how they are effective in solving their problems, how women's local affairs, how local governments are approaching the issue and how the policies formed in this regard reach their aim. The study was conducted using qualitative research techniques on the basis of the gendered approach because it focuses on the specific needs and problems of women. In this context, interviews were conducted with women living in the forced migration process in Bayburt and Giresun as well as with the authorities of the mentioned ill. At the end of the research, it was concluded that the local governments' agenda was not as strong as the politics of the problems of asylum-seeking women

Keywords: Giresun, Bayburt, Migrant, Women, Politics

¹ Bu makale, 28-30 Eylül 2017 tarihleri arasında Fırat Üniversitesi'nde düzenlenen 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu'nda sunulan "Göçle İlgili Politika ve Stratejilerin Kadın Göçmenler Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Çalışma; Bayburt ve Giresun Örneği" başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

* **Makale Gönderim Tarihi:** 02.04.2018

Makale Kabul Tarihi: 04.07.2018

² Dr. Öğr. Ü. Bayburt Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, ealadagli@bayburt.edu.tr

³ Dr. Öğr. Ü. Giresun Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, yasemin.mamur@giresun.edu.tr

1. Giriş

Günümüzde giderek artan oranda pek çok insan savaş, yoksulluk, terör, kan davası, eğitim ihtiyacı gibi nedenlerle yaşadıkları yerleri terk ederek ülkesi içinde ya da ülkeler arasında yer değiştirmektedir. Bir ülkeden başka ülkeye yer değiştirenler arasında gönüllü göç edenler olduğu gibi göçe zorlananlar, mülteciler ve insan ticareti mağduru olanlar da bulunmaktadır. Bu insanların hemen hemen yarıya yakını kadınlar oluşturmaktadır. Göç ederek bir başka ülkeye gelen sığınmacı kadınlar hem yeni bir ülkede sığınmacı olmanın hem de kadın olarak cinsiyete dayalı sorunlar nedeniyle iki kat zorluk yaşamaktadır. Göçmen kadınlar, insan hakları ihlallerinin yanı sıra maruz kaldıkları cinsiyet istismarı ile çocuklar, engelliler gibi özellikli gruplarla birlikte en savunmasız gruplar arasında yer almaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan yoğun kitlesel göçler, BM öncülüğünde yapılan birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu çerçevede göç ve sığınmacılarla ilgili olarak uygulanacak politikalara bağlı olarak bazı düzenlemeler yapılmıştır. 28 Temmuz 1951 yılında imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme bu düzenlemelerin en önemlisidir. Kısaca Cenevre Sözleşmesi olarak bilinen bu sözleşme mültecilik ve sığınmacılık tanımlamalarını yaptıktan sonra bu grupların haklarını sıralamaktadır.

2013 Birleşmiş Milletler (BM) küresel göç verilerine göre; dünya nüfusunun % 3,2'si -yani 232 milyon kişi- uluslararası sığınmacılardan oluşmaktadır. Bu kişilerin yaklaşık dörtte üçünü (%74) 20-64 yaş arası bireyler ve yaklaşık yarısını ise (%48) kadınlar oluşturmaktadır. Buna karşın yakın yıllara kadar özel olarak sığınmacı kadınlara yönelik olarak ulusal ya da uluslararası düzeyde politikalar belirlenmemiştir (BM Küresel Göç İstatistikleri).

Genel olarak bakıldığında, kadınlar göç öncesi yaşadıkları yerlerde de eğitim fırsatları, bilgiye erişim, aile sorumlulukları, şiddet ve ayrımcılık gibi çok sayıda sorunla baş etmek durumundadır. Toplumsal cinsiyete dayalı olarak terk ettikleri ülkede yaşadıkları bu sorunlara, göç sonrasında bir de dillerini bile bilmedikleri bir ülkede yeni bir yaşama uyum sağlama zorunluluğu eklenmektedir. Yeni yaşamın gerektirdiği bilgi ve becerilerden yoksun olma göçmen kadınların uyum sürecinde büyük zorluklar yaşamalarına neden olmaktadır. Yaşamını sürdürme ya da yaşamda kalma noktasında kadınlar, erkeklerin yaşadığı sorunlardan farklı olarak cinsiyete bağlı dayatmalar, cinsiyet ve bedenleri üzerinden getirilen çözümlerle karşı karşıya kalmaktadır.

Süreç içinde artan kadın göçü bu olguyu erkeğe dayalı olmaktan çıkararak giderek kadınsılaştırmıştır. Bu durum ise göçün kadın boyutunun incelenmesinde, sosyal bilimlerin erkek deneyimlerini esas alan geleneksel yaklaşımından daha farklı bir yaklaşımın izlenmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda, kadınların göçe dayalı yaşadığı sorunların çözümünde üretilecek çözümlerlerin de onların davranış, eylemleri ve cinsiyetle ilgili ihtiyaçlarını dikkate alarak kadına has özellikler içermesi gerekmektedir (Kofman vd, 2000:21-22).

Türkiye de 1980'lerin sonlarından itibaren, "Asya, Afrika ve Orta Doğu'dan Avrupa'ya göçmek isteyenlerin 'geçiş ülkesi' olarak kullandığı bir ülke olup, düzenli ve düzensiz göç hareketlerinin hedefi" halindedir. (T.C. İçişleri Bakanlığı GİGMa,2017) Öte yandan Türkiye, 1990'lardan sonra SSCB'nin çökmesiyle farklı

sektörlerde çalışan yabancı işçilere daha sık rastlanan bir ülke konumuna gelmiştir (Özbey, 2017:335). Ancak göçle ilgili ciddi bir tarihe ve kültüre sahip olan Türkiye'nin bu konuyla ilgili araştırmalar açısından birikimin aynı zenginlikte olmadığı gözlemlenmektedir.

Ülkemizde göçle ilgili çalışmalar özellikle savaşa dayalı olarak yaşanan yoğun göç olayı sonrasında artmıştır. Bu artışa karşın Türkiye'deki mülteci çalışmalarına kadın sığınmacılar özelinde yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışmaların çok fazla olmadığı, olanların da mevcut durum tespitine dayalı olarak genel bir yaklaşımla göç olayını ve etkilerini incelediği görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların büyük kısmı, mülteci kadınların sosyal ve hukuki konularını siyaset ve uluslararası ilişkiler temelinde analizine yönelik değerlendirmeler içeren, bulguların birbirine benzediği çalışmalardan oluşmaktadır (Altıntaş, 2014: 256). Konuyu kadınların yaşamış oldukları sorunlar açısından ele alan araştırmalara alanda az sayıda rastlanmaktadır. Tekin Yılmaz (2005), Şeker ve Uçan (2016) ve Coşkun (2005)' un çalışmaları bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bunlardan Tekin Yılmaz (2005) çalışmasında göç eden kadınların sorunlarını derinlemesine incelemeyi amaç edinmiş ve kadınların göç sürecini nasıl anlattıklarına, süreç içinde neler hissettiklerine, göç sonrasında ne gibi değişimler yaşadıklarına değinmiştir. Şeker ve Uçan (2016), çalışmalarında göç deneyimi yaşayan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan mağduriyetine dikkat çekerek göç araştırmalarında kadının ayrıcalıklı bir konumda ele alınması gerektiğinin ortaya konulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Coşkun (2017) çalışmasında, toplumsal cinsiyetin kadın göçmenlerin sadece cinsiyete dayalı işgücü piyasasına katılım biçimlerini değil aynı zamanda gündelik yaşamlarında da belirleyici bir rol oynadığını vurgulamıştır. Bu çalışma da kadına özgü gereksinimler ve sorunlara odaklandığı için toplumsal cinsiyet yaklaşımını temel alan bir araştırma olarak öne çıkmaktadır.

2. Sığınmacı, Göçmen ve Mülteci Kavramları

Toplumların ve bireylerin tarihsel süreçlerinde göç, nedenleri ve sonuçları açısından önemli bir yere sahiptir. Çünkü göç, farklı insanların, farklı nedenlerle gerçekleştirdiği ya da gerçekleştirmek zorunda kaldığı ve farklı sonuçları olan bir süreçtir. Bunun yanı sıra “tarihsel olarak göçler, genellikle kıtlık, iç savaşlar, dinsel ve diğer şiddet olayları, soykırım ve siyasi sürgün gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmakta ve insanlık için çok acılı süreçleri içermektedir.” (İçduygu, Sirkeci, 1999: 260).

Göç sorunu eski zamanlardan beri insanlığı meşgul eden bir konu olarak önemini muhafaza etmektedir. Çok farklı nedenlerle yaşadıkları yerlerden koparak başka yerlerde yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan insanlar, uluslararası belgeler ve kurumlar tarafından “mülteci, sığınmacı ve sığınmacı” şeklinde sınıflandırılmışlardır.

Sığınmacı terimi, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın başka bir ülkeye ya da bölgeye giriş yapan kimseleri kapsamaktadır (IQM, 2009:22). 1951 sayılı Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesine göre mülteci “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı

sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen şahıslardır” (BMMYK,2017). Sığınmacı kavramı ise “İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişileri” tanımlamaktadır (IQM, 2009:49).

Türkiye taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ek 1967 Protokolü uyarınca, mültecilik statüsünü, sadece Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacılarla sınırlı tutmuştur. Avrupa coğrafyası dışından gelen kişileri ise “şartlı mülteci olarak” tanımlayarak, şartlı mültecilerin üçüncü bir ülkeye yerleşinceye kadar Türkiye’de kalmalarına geçici bir süreliğine izin vermiştir. Bu bakımdan, 2011 yılından itibaren zorunlu olarak Türkiye’ye göç etmeye başlayan Suriyeli sığınmacılar, mülteci değil, “geçici koruma” statüsünde değerlendirilmektedir (Vatandaş, 2016: 5).

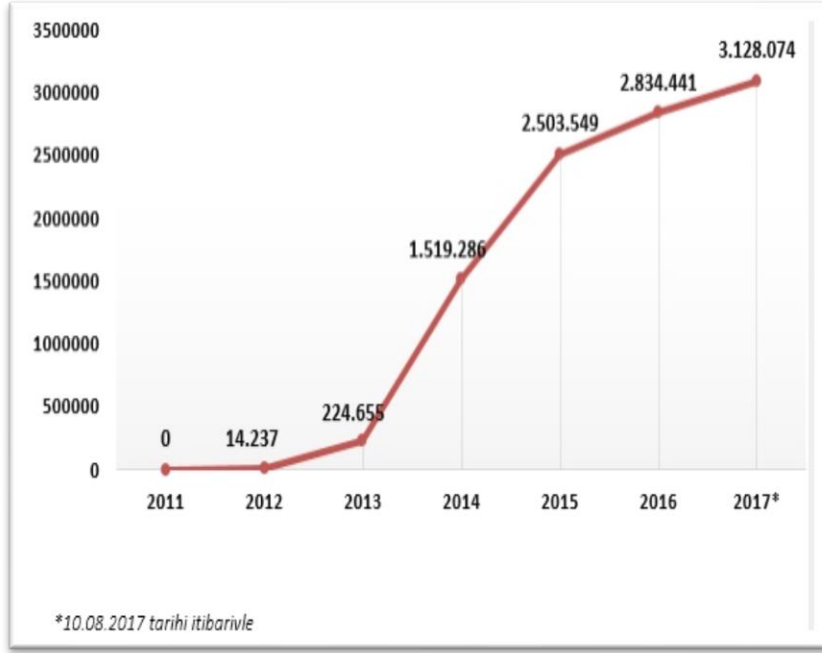
Bununla birlikte, yukarıda farklılıkları belirtilen kavramlar, literatürde birbirinin yerine kullanılır hale gelmiştir. Konu ile ilgili metinler üzerinden yapılan çıkarımlara göre bu kavram, “ülkeye yasal olmayan yolları kullanarak giriş yapmak zorunda kalanları ya da sonradan ülkede bulunma şartlarını yitirenleri” kapsayan “düzensiz sığınmacılar” (IQM, 2009) ile, ülkeye “iltica ve sığınma başvurusu” yapıp sonucu bekleyenleri ifade etmek üzere “kapsayıcı” bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada da bu gelenek korunarak tanımlamalarda “sığınmacı” kavramı kullanılmıştır.

3. Türkiye’ye Yönelik Göç Hareketleri

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu tarihten beri farklı zamanlarda ve farklı şekillerdeki uluslararası göç hareketleri ile karşı karşıya gelmiştir. Ne var ki, 1920’li yılların başında ulus-devlet inşa politikasının bir unsuru olarak Türk ve Müslüman kimlikli yabancı ülke vatandaşlarının Türkiye’ye göç etmesini bir yana koyarsak, Türkiye’ye yönelen yabancıların uluslararası göçü olarak nitelendirilebilecek bir nüfus hareketinin 1980’li yıllara kadar sınırlı kaldığını söylemek mümkündür. Ancak 1980’lerle beraber, komşu ülkelerdeki savaşların da etkisiyle Türkiye’ye kitlesel ve düzensiz göç hareketleri yaşanmaya başlanmıştır (İçduygu, Sert ve Karaçay, 2009, akt. Güleç, 2015:92).

Türkiye’ye yönelik ilk göç dalgasını İkinci Dünya Savaşı sırasında Yunanistan, Bulgaristan ve Oniki Ada’dan gelen sığınmacılar ile Avrupa’dan gelen Yahudiler (Kirişçi, 2000: 2) oluşturmuştur. Bu dönemi 1945-1980 arasında ağırlıklı olarak Bulgaristan’dan ve ardından Yugoslavya’dan gelen ikinci göç hareketi izlemiştir. Üçüncü dönem, 1980’li ve 1990’lı yıllarda Afganistan’dan gelen sığınmacıların yanı sıra Bulgaristan Türklerinin göçünü kapsamaktadır. 1985-2005 arasında ise ağırlıklı olarak İran, Irak ve Bulgaristan’dan olmak üzere yaklaşık iki milyon kişiyi kapsayan mülteci hareketi gerçekleşmiştir (İçduygu, 2000:360).

Şekil 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı GİGMb,2017

Türkiye'ye yönelik son göç hareketi ise, Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle 2011 yılından itibaren başlamıştır. Nitekim yukarıdaki şekilde (Şekil 1) görüldüğü gibi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de 2012 yılında 14237 olan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacıların sayısı yıllar içinde artarak Ağustos 2017 tarihi itibarı ile 3.128.074 civarına ulaşmıştır. Bu sayının Suriye'deki savaşın devam etmesi durumunda daha da artacağı ön görülmektedir.

**Tablo:1 Türkiye’de Kayıtlı Olarak Bulunan Suriye Dışı Sığınmacı Sayıları
(30 Haziran 2017 itibarı ile)**

	Kadın	Erkek	Çocuk	Toplam Sayı
Afganistan	%18	%54	%28	136.000
Irak	%25	%35	%40	134.000
İran	%31	%50	%19	32.000
Somali	%38	%34	%28	4.000
Diğerleri	%35	%43	%22	9.000
Toplam	%23	%45	%32	315.000 ⁴

Kaynak: UNHRC, 2017

Tablo 1’de görüldüğü gibi Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların dışında ayrıca Afganistan, İran, Irak, Somali ve diğerlerinden oluşan toplam 315.000 civarında (30 Haziran 2017 itibarı ile) sığınmacı daha bulunmaktadır. Bunların %23’ünü kadınlar, %45’ini erkekler ve %32’sini çocuklar oluşturmaktadır. (UNHRC, 2017).

Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, mevcut Suriyeli sığınmacılar arasındaki on sekiz yaş üzeri kadın oranı da benzer şekilde %24 civarındadır. 15-49 yaş arası üreme çağında olan kadın sayısı ise %29 civarındadır⁵ (TC. İçişleri Bakanlığı GİGMb).

⁴ Bu oran aynı dokümanda 30 Haziran 2017 tarihi itibarı ile net olarak 315.643 kişi olarak gösterilmiştir.

⁵ 18 yaş öncesi evlenme bu toplum için de yaygın bir gelenek olduğu için istatistiğe 15-18 yaş arası “kız çocuk” nüfusu da dahil edilmiştir.

Tablo 2: Biyometrik Verileri Alınarak Kayıt Edilen Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.675.331	1.452.743	3.128.074
0-4	202.012	187.536	389.548
5-9	228.312	215.067	443.379
10-14	173.566	159.724	333.290
15-18	145.689	122.022	267.711
19-24	263.123	200.029	463.152
25-29	171.077	132.840	303.917
30-34	142.856	111.687	254.543
35-39	100.591	83.038	183.629
40-44	70.426	65.881	136.307
45-49	54.613	50.185	104.798
50-54	43.472	41.685	85.157
55-59	29.521	29.394	58.915
60-64	20.480	20.958	41.438
65-69	13.591	13.984	27.575
70-74	7.283	8.070	15.353
75-79	4.502	5.372	9.874
80-84	2.348	2.964	5.312
85-89	1.277	1.566	2.843
90+	592	741	1.333

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı GİGMb,2017

Tablo 2’de görüldüğü üzere Türkiye’de bulunan sığınmacıların yarıya yakınına kadın nüfusu oluşturmaktadır. Kadınlar sığınmacılar arasında “özellikli bir grup” olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Nitekim kadınlar, fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal yönden erkeklere nispeten daha güçsüz olmaları nedeni ile “sığınmacılık” durumunun getirdiği zorlukları daha şiddetli yaşamaktadırlar. Aşağıda göç etmenin kadınlar üzerindeki etkileri daha detaylı bir şekilde açıklandıktan sonra sığınmacı kadınların Türkiye’deki durumu irdelenmiştir.

4. Türkiye’de ki Sığınmacı Kadınların Durumu

Göç olgusunu etkisi ve yarattığı sorunlara yönelik üretilen çözümleri açısından değerlendirdiğimizde; kadın ve erkeklerin bu durumla ilgili etkilenmeleri ve algılamalarının farklı olduğu görülmektedir. Özellikle geldikleri yerlerde de baskılanan, muhafazakar bir toplum ve aile yapısı içinde yaşayan kadınların, göç sonrası içine düştükleri durumdan etkilenmeleri, karşılaştıkları sorunları çözme yöntemleri erkeklere göre daha farklıdır. Türkiye’de ya da diğer ülkelere daha iyi yaşam koşulları için göç eden ve göç öncesinde yeterli eğitim düzeyine sahip olmayan kadınlar, göç sonrası girdikleri bu yeni ortamda sosyal ve kültürel olarak da yetersiz duruma düşmektedirler.

Geleneksel yaklaşımların hâkim olduğu yerlerden gelen bu kadınlar kapalı bir aile yapısı içinde, belli rolleri yerine getirerek üretimden tüketime, boş zamanları değerlendirmeden çocuk doğurmaya kadar her alanda modern öncesi bir yaşam sürmektedirler (Tekin Yılmaz, 2005:3) Yapılan araştırmalar, “modern teknolojiler, eğitilmiş nitelikli bir insan gücü ve yüksek bir istihdam kapasitesi ile demokratik bir siyasal rejimden yoksun ‘az gelişmiş’ veya ‘yarı-gelişmiş’ ekonomilerin yol açtığı olumsuzluklardan en çok kadınlar ve çocukların etkilendiğini göstermektedir.” (Köse, Çolak, Dayıoğlu, 2000: 46).

Okuma-yazmanın yanında dil bilmiyor olmaları sığınmacı kadınları daha çok istismara ve sömürüye açık hale getirmektedir. Çünkü ortaya çıkan sorunlar karşısında, cinsiyet temelinde getirilen dayatmalar, kadın bedeni üzerinden getirilen çözümler derhal devreye girmektedir. Türkiye’de bulunan sığınmacı kadınların içinde buldukları durum da bu gerçeklikten bağımsız değildir. Nitekim pek çok raporda (AFAD, 2013; TTB, 2016; AFAD, 2014, Mazlum-Der, 2013, Mazlum-Der, 2014, Uluslararası Af Örgütü, 2014; TBB, 2016) sığınmacı kadınların kamusal hizmetlere ulaşımındaki zorluklara dikkat çekilirken, yaşamlarını sürdürmek için yasal olmayan birlikteliklere razı olmak zorunda kaldıkları ifade edilmektedir. Evli olanların ise toplumsal statülerini ve aile içinde güvenliklerini korumaları “olabildiğince çok çocuk doğurmaktan” geçmektedir. Bu çözümler ise sığınmacı kadınların yaşam kalitelerini düşürürken aynı zamanda onların toplumsal hayata karışıp uyum sağlamalarını zorlaştıran temel sebepler olarak ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan merkezi ve yerel düzeyde sığınmacılara yönelik olarak yürütülmekte olan pek çok uygulamada, kadınların özel sorunlarının ve ihtiyaçlarının pek fazla önemsenmediği görülmektedir. Bundan sonraki bölümde sığınmacı kadınların durumu, özel gereksinimleri ve yerel düzeyde yürütülmekte olan göç politikalarının kadınların ihtiyaçlarına cevap verme düzeyi göç alma düzeyi az olan Giresun ve Bayburt illeri özelinde detaylı bir şekilde irdelenmiştir.

5. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı; sığınmacılara yönelik olarak belirlenen politika ve stratejilerin Bayburt ve Giresun’da ikamet eden sığınmacı kadınların gereksinimlerini karşılama ve sorunlarını çözme konusunda ne ölçüde etkili olduğunu, kadınların yaşadığı yerlerdeki ilgililerin, yerel yönetimlerin konuya nasıl yaklaştıklarını ve bu konuda oluşturulan politikaların ne ölçüde amacına ulaştığını ortaya koymaktır.

Bu illerden Bayburt’ta geçici koruma statüsünde olan 42⁶, Giresun’da 141⁷ sığınmacı olup her iki ilin nüfusu dikkate alındığında sığınmacıların ilin toplam nüfusuna oranı % 0,05-0,03 düzeyindedir (T.C. İçişleri Bakanlığı, GİGMb,2017).

⁶Bayburt’ta bu rakam çalışma başlangıcında 39 iken Ağustosta Bayburt’ta kayıtlı Suriyeli sayısı 42 olmuştur. Ancak bunların yaklaşık yarıya yakını ile bağlantı sürdürülmekte olup diğerlerinin Bayburt dışına çıktığı düşünülmektedir.

⁷ Çalışma başlangıcında 144 olan bu rakam Ağustos 2017 rakamlarına göre 141 olmuştur.

Bayburt'ta geçici koruma statüsü ile kalan Suriyelilerin yanı sıra ilde ayrıca mülteci statüsü ile kalan yetkililerce sayısı sürekli olarak değiştiği belirtilen ve yaklaşık %80'i BM kanalıyla, diğeri ise kendi isteğiyle gelen mülteciler de bulunmaktadır. Giresun için de benzer bir durum söz konusudur. Ancak ilgili kurumlar ve yetkililerle yapılan görüşmelerde sorulmasına karşın, her iki ilde yaşayan bu sığınmacıların sayısı ve kadın erkek şeklinde oransal dağılımına yönelik veri sağlanamamıştır. Benzer şekilde Bayburt ve Giresun'da yaşayan sığınmacıların ne kadarının Afgan, ne kadarının Iraklı, ne kadarının Suriyeli olduğu konusunda da kesin bir veriye ulaşılamamıştır. Yetkililer ilde bulunan, kullanmakta oldukları bilgisayar sisteminin bu tür istatistiki bilgileri vermeye teknik olarak müsait olmadığını, ancak her sığınmacı ile ilgili olarak tutulan dosya üzerinden bu bilgilerin sağlanabileceğini bunun da biraz zor olup ayrı bir çalışma gerektirdiğini belirtmişlerdir.

Çalışma, kadına özgü gereksinimler ve sorunlara odaklandığı için toplumsal cinsiyet yaklaşımı temelinde niteliksel araştırma teknikleri kullanılarak yürütülmüştür. Bu kapsamda İçişleri Bakanlığı'ndan araştırma izini alınarak Bayburt İlinde dört, Giresun İlinde yedi olmak üzere on bir sığınmacı kadınla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş, görüşmeler ortalama 52 dakika sürmüştür. Benzer şekilde her iki ilin Valilik ve Belediye yetkililerinden toplam altı kişiyle yürütülen yüz yüze görüşmeler yaklaşık 60'ar dakika sürmüştür.

Görüşmeler esnasında, kadın sığınmacılara, temel ihtiyaçlar, hukuki destek, güvenlik, kamusal hizmetlere erişim, sosyal uyum, çalışma imkanı gibi konularda yirmi üç soru yöneltilmiş, görüşmeler sırasında gerekli hallerde ek sorularla görüşme zenginleştirilmiştir. Yetkililere yöneltilen beş soru ile de, kadınların sorunlara yönelik etkili politikalar üretilip üretilmediği sorgulanmıştır.

Çalışmaya yönelik mevcut durum verilerinin sağlanmasında literatür taraması yönteminden yararlanılmıştır. Bu bağlamda göç, göçün kadınlar üzerine ekonomik, sosyal, kültürel açıdan etkilerine yönelik verilerle, örneklem alanı olarak seçilen illerdeki mevcut duruma yönelik veriler literatür taramasıyla sağlanmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle, Giresun ve Bayburt İlleri örneklerinde özellikli bir grup olan kadın sığınmacıların sorunları ve bu sorunların yerel yönetimler nezdinde görünürlüğü ortaya konulmaya çalışılmış, bu bağlamda ulusal ve yerel düzeyde kadın sığınmacı politikalarına ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

6. Bayburt ve Giresun illerinde Görüşülen Kadın Sığınmacıların Durumlarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında görüşülen sığınmacı kadınların vermiş oldukları bilgilerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

6.1. Genel Durumlarına İlişkin Bulgular

Göç İdaresi İl Müdürlüğü kanalıyla ulaşılarak görüşülen onbir kadından dördü Bayburt'ta yedisi Giresun'da yaşamaktadır. Bayburt'ta ve Giresun'da İl Göç İdaresi ve Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü kanalı ile ulaşılan kadınlarla yapılan görüşme sonuçlarında sağlanan bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Giresun'da yaşayan kadınların yaşları yirmi üç ile kırk beş yaş arasında değişmektedir. Bayburt'ta yaşayan kadınlardan biri elli yaşından büyük diğerleri ise otuz-otuz beş yaşları arasındadır. Giresun'da görüşülen kadınların ülkede

buldukları süre 1 ay ile 1.5 yıl arasında değişmektedir. Bayburt'ta görüşülen kadınların hemen hepsinin ülkeye girişleri de iki yıldan fazla olup Bayburt'ta oldukları süre de evlenerek Hatay'dan gelen bir kadın hariç iki yıldan fazladır. Giresun'da yaşayan görüşmecilerin çocuk sayıları 2 ile 5 arasında değişirken Bayburt'ta yaşayanların üçünün 2, birinin 3 çocuğu bulunmaktadır. Giresun'da yaşayan sığınmacı kadınların beşi Afgan, ikisi İranlıdır. Bayburt'ta yaşayan kadınların ise ikisi Suriyeli, biri Afgan, biri Iraklıdır.

Giresun'da yaşayan görüşmecilerin, biri geldikleri ülkede anaokulu öğretmeni, birisi terzi, birisi de aşçı olarak çalışmışlardır. Türkiye'de ise bu mesleklerini devam ettirememişlerdir. Eşleri veya çalışan çocukları ise hamal, inşaat işçisi, tekstil işçisi olarak çalışmaktadır. Bayburt'ta yaşayanlardan birinin eşi Bayburt'lu olup (altı ay önce Hatay'dan evlenerek Bayburt'a gelen) kendi işini yapmaktadır. Bu kadının 21 yaşında olan oğlu ülkesinde öğrenci iken Türkiye'ye geldikten sonra lokantalarda bulaşıkçılık, terzilerde çıraklık gibi nitelik gerektirmeyen işlerde çalışmıştır (Halen İstanbul'da bulaşıkçı olarak bir lokantada çalışıyor). Ülkesinde veteriner hekim olan birisi bir çiftlikte mesleğine uygun bir alanda -ancak hekim olarak değil- çalışmakta, diğeri de yine kendi mesleğini ülkemizde de yapma şansını yakalamış olup öğretim elemanı olarak Üniversitede çalışmaktadır.

6.2. Ülkeye Giriş Koşullarına İlişkin Bulgular

Giresun'da yaşayan kadınların üçü Türkiye'ye resmi yollardan gelirken dört tanesi kaçak yollardan gelmiştir. Kaçak yollardan ülkeye girenlerden 23 yaşında ve üç çocuklu olanı ailesi ile birlikte, dağlık alanda 24 saat boyunca yürümek zorunda kalmışlardır. Kendilerini ülkeye götürmek üzere anlaştıkları "Kaçakçı" gelmeyince kaybolmuşlar ve bu esnada görüşmecinin bacağı kırılmıştır. (yaşadıklarını anlatırken ağlıyordu). Görüşmemiz esnasında 2 yaşındaki çocuğunun yüzündeki morluk dikkatimizi çekmiştir. Nedenini sorduğumuzda, Türkiye'ye geldiklerinde hemen ev bulamadıklarını, bu nedenle valilik konağındaki sandalyelerde günlerce uyduklarını bu esnada çocuğunun uyurken sandalyeden düőtüđünü söylemiştir. Otuz sekiz yaşında ve 5 çocuklu olanı da dağlık alanda otuz saat yürümüş, bunun dışında yolculuğu sırasında herhangi bir olumsuz durum yaşamamıştır. Altı yaşında ikizi ve ayrıca iki yaşında olmak üzere üç çocuğu bir görüşmeci de yolculuk esnasında dağlık alanda on saat boyunca yürümüş ve Türkiye'ye gelmek için "kaçakçı"ya 5 bin TL ödemiştir. Yolculuk esnasında herhangi bir saldırı veya olumsuz durumla karşılaşmamış ancak ülkemize geldiğinde günlerce parklarda uyumuşlardır. Bu esnada eşyalarını çaldırılmışlar ve zorlukla ev bulmuşlardır. Bayburt'ta yaşayanların kadınların hepsi sığınmacı olarak ülkeye geldiklerini belirtip biri hariç ülkelerini terk ederken çok fazla zorlukla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

6.3. Ülkelerini Terk Etme Sebeplerine İlişkin Bulgular

Giresun'da kadınların çoğu "ülkelerini neden terk ettikleri" sorusunu "can güvenliklerinin olmaması, savaş ortamı" diye cevaplamışlardır. Bir tanesi "her gün çocukları kaçıyorlardı" demiştir. İranlı iki kadın ise bu soruyu, dini sebepler/mezhepsel farklılık ve siyasi nedenler şeklinde belirterek, "kendilerine uygun gelmeyi idam ediyorlar" diye cevaplamıştır. Bayburt'ta yaşayan kadınların da

cevapları benzer olup ülkelerini terk etmelerinin temel nedenini “can güvenliklerinin olmaması, savaş ortamından kaçma” olarak belirtmişlerdir.

6.4. Barınma Şartlarına İlişkin Bulgular

Giresun’da yaşayan kadınların barınma koşulları ile ilgili ifadelerindeki ortak özellikler; “evlerin nemli, havasız, büyük aileler için alan olarak yetersiz” olmasıdır. Örneğin sekiz kişilik bir aile, iki odalı bir evde kalmaktadır. Yine sekiz kişilik başka bir aile, üç odalı bir evde kalmaktadır. Yanlarında aile bireylerinin dışında kayınvalide ve kayınbirader vardır. Bir kadın da üç çocuğu ile birlikte kullandıkları tek odalı evin aşırı nemli olmasından dolayı mutfakta ve eski bir şiltede yattığını söylemiştir. Geldikleri ülkelere göre ülkemizdeki barınma koşulları ve konutlarının konforunun yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Çoğu da yabancı oldukları için ev bulmakta zorlanmışlardır. Bazısı iki ay kira yardımı almış, bazısı da hiç almamıştır. Kira yardımlarının onları çok rahatlatacağını düşünmektedirler. Elleri geçen ücretin 1000 TL’yi geçmediğini bunun yarısının da kiraya, diğer yarısının da faturalara gittiğini belirtmişlerdir. Temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için de bazıları Afganistan’daki yakınlarından “utanarak” para istediklerini ifade etmişlerdir. Bazıları da bu soruya kesin bir cevap vermemiştir. Ancak daha sonraki konuşmalardan onların da yanlarında getirdikleri hazır parayı kullandıkları anlaşılmıştır.

Bayburt’ta yaşayan kadınların da barınma koşulları ile ilgili ifadeleri benzerdir. Ekonomik açıdan öğretim elemanı olarak çalışan hariç, hepsi gelirinin yetersiz olduğundan söz etmektedir. Yine görüşülen kadınların dördü de Bayburt’a gelene kadar barınma konusunda büyük sıkıntılar yaşadıklarını, sığınmacı oldukları için ev kiralama da sorun yaşadıklarını ifade etmiş, kaldıkları ortamların/evlerin alan olarak yetersiz, mahremiyet, hijyen gerekliliklerini sağlamaktan ve konfordan uzak olduğunu belirtmişlerdir. Bayburt’taki barınma koşulları ile ilgili olarak iki kadın buradaki barınma koşullarının iyi olduğunu söylerken diğer ikisi daha önceki koşullarından iyi olsa da yeterli olmadığını ifade etmiştir. Ev kiralama açısından da yabancı olmalarından kaynaklanan bir problem yaşamadıklarını vurgulamışlardır.

6.5. Temel Haklara Ulaşım Durumlarına İlişkin Bulgular

Giresun’daki görüşmecilerin hemen hepsi yeterli gıdaya ulaşamadıklarını, çok sınırlı gıda yardımı aldıklarını ifade etmişlerdir. Çoğunun evinde buzdolabı ve yeterince mutfak gereci yoktur. Örneğin 5 kişilik bir ailenin sadece 2 tabağı vardır. 2 küçük çocuğu olan bir anne de Türkiye’de bulunduğu 8 ay içinde çocuklarına sadece iki defa süt alabildiğini söylemiştir. Bir anne de çocuklarına en iyi ihtimalle ayda bir defa et yedirebildiğini söylemiştir. Hemen hepsi de genellikle makarna ve ekmele beslendiklerini ifade etmişlerdir. Giyim konusunda da özellikle kışlık kıyafetlerini alamadıklarını belirtmişlerdir. Giyim ve gıda konusunda yardım alıp almadıklarını sorduğumuzda ise ne komşulardan ne derneklerden ne de resmi kuruluşlardan hiçbir şekilde yardım almadıklarını söylemişlerdir.

Gıda yardımı konusunda Bayburt’ta yapılan görüşmelerde de Giresun’daki görüşmecilerin cevaplarına benzer cevaplar alınmıştır. Görüşmecilerin biri hiç gıda yardımı almadığını, biri sadece ramazanda aldığını belirtmiştir. Evlerinde yaşamlarını kolaylaştıracak yeterli donanımları olup olmadığı sorusuna da sadece kendilerine yetecek ölçüde malzeme ve eşyaları olduğunu söylemiştir. Eşi veteriner

hekim olan kadın bu konuda patronlarının yardımcı olduğunu belirtmiştir. Iraklı kadın görüşmeci ise barınma konusunda devlet yardımı aldığını belirtmiştir. Giyinme konusunda da yardım almadıklarını ve bu konuda en azından biri on beş yaşında kızı, diğeri 6-8 yaşlarında iki erkek çocuğu olan iki kadın çocuklarının desteklenmesine ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir.

Sağlık hakkına ulaşım konusunda ise tablo nispeten daha olumludur. Hemen her iki ilde de görüşülen kadınların hepsi sağlık hizmetlerine ayrımcılığa uğramaksızın ulaşabildiklerini, kolayca ve ücretsiz olarak muayene olabildiklerini ancak ilaçlarını alamadıklarını belirtmişlerdir. Hatta bir tanesinin sürekli başağrısı çeken on beş yaşındaki oğluna tomografi çekilmiştir. T.C. Devletin onlara sağladığı sağlık güvencesi muayene tetkikleri de kapsamakta ancak ilaçları kendi olanakları ile almaları gerekmektedir. Bayburt'ta sağlık hizmetlerine ulaşım ile ilgili olarak sorulan soruya; görüşülen kadınların hepsi, "sağlık hizmetine rahatlıkla ulaşabiliyorum, ücretsiz kolayca muayene olabiliyorum" cevabını vermişlerdir. Ancak kadınların aile planlaması hizmetleri hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadıkları dikkat çekmiştir. Nitekim bu hizmetlerin nerede ve nasıl verildiği konusunda bilgileri bulunmamaktadır. Anlatılanlardan yapılan çıkarımlarımıza göre sığınmacıların doğurganlığı topluma yönelik sağlık hizmetleri açısından pek fazla önemsenmemiş ve sorun olarak görülmemiştir. Çünkü görüşmecilerden biri doğum için geç sayılabilecek bir yaş olan otuz sekiz yaşında beşinci çocuğunu planlamaksızın doğurmuştur. Ayrıca görüşmeciler de "çok çocuklu" aile yapısına uygun düşmektedirler. Nitekim Giresun ilinde görüşme yapılan yedi kadından dördü otuz beş yaşının üzerindedir ve bunlardan üçü beş çocuk sahibidir. 23 ve 24 ve 32 yaşlarında olan görüşmecilerin ise iki ve üç çocukları bulunmaktadır Bu genç yaştaki görüşmecilerin de doğurganlık dönemleri bitene kadar yeni doğumlar yapması muhtemeldir. Verdikleri bilgilere göre kendilerine doğum kontrol konusunda sağlık görevlileri tarafından eğitimler verilmemiştir.

Bayburt ilinde kadınlara aile planlaması hizmetleri hakkında soru yöneltildiğinde bu konu hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadıkları, bu hizmetlerin ne amaçla, nerede ve nasıl verildiğini de bilmedikleri gözlemlenmiştir. Yaş olarak doğurganlık yeteneği olan üç kadın bu soruya "çocuğum var gerek yok" şeklinde cevap vermiş, diğeri ise (54 yaşında) gerek yok demiştir.

Sığınmacı kadınlar açısından sağlık hakkının kullanımı noktasında bir sorun olmamakla birlikte sığınmacıların doğurganlığı topluma yönelik sağlık hizmetleri açısından pek fazla önemsenmemiş ve sorun olarak görülmediği gözlemlenmiştir. Oysaki doğurganlık çağında olan kadın sığınmacı sayısı hayli fazla olup (bkz. Tablo 2) bu durum uzun vadede her açıdan sorun yaratma ihtimali taşıyan ve ciddi önlemler alınmasını gerektiren bir konudur.

6.6. Güvenlik Algılarına İlişkin Bulgular

Bayburt ve Giresun'da görüşülen tüm kadınlar genel olarak Türkiye'yi ve Giresun'u güvenli bulmaktadırlar. Nitekim hemen hepsi de kendilerine karşı hiçbir saldırının gerçekteşmediğini ifade etmişlerdir. Kadın olarak rahatsız edildiniz mi sorusuna da "hayır" cevabını vermişlerdir. "Çocuklarınız için bu ili güvenli buluyor musunuz?" sorusuna da olumlu cevap vermişlerdir. Kısacası, katılımcılar, genel olarak Türkiye'yi ve göç ettikleri illeri güvenli bulmaktadırlar. Güvenlik ile ilgili

olumlu yöndeki bu algularında, geldikleri ülkedeki çatışma ve savaş ortamlarının etkisi olduğu düşünülmektedir.

6.7. Sosyal Uyum Durumlarına İlişkin Bulgular

Giresun'da görüşülen kadınlar Türk vatandaşlarının komşuluk ortamında onlara arkadaşça davrandığını düşünmektedirler. Ama iş ortamında eşlerinin, yabancı oldukları için dışlandıklarını, onlara iş verilmediğini, iş verilse de düşük ücretle çalıştırıldıklarını, paralarını bile alamadıklarını ifade etmişlerdir. Buna ek olarak, okul ortamında çocuklarına karşı yabancı oldukları için hem öğrenciler hem de öğretmenler tarafından ayrımcılık yapıldığını söylemişlerdir. Çocuklarına yönelik “gidin ülkenize ülkeniz için savaşın, siz yabancısınız ne işiniz var burada, sen yabancısın teşekkür belgesini hak etmiyorsun vs.” şeklinde sözlü tacizlerin gerçekleştiğini ancak fiziksel bir saldırının olmadığını belirtmişlerdir. Ülkesinde yaptığı aşçılık mesleğini sürdürmek isteyen bir görüşmeciye ise başvuruda bulunduğu lokanta sahibi “yabancı olduğun için senin yaptığın yemekleri yemezler” demiştir.

Buna rağmen, Türk halkı ile yakınlık kurmayı çok istediklerini ancak dil engeli nedeni ile iletişim kuramadıklarını ifade etmişlerdir. Dil öğrenme konusunda yardım alabilecekleri olanakları bilip bilmediklerini sorulduğunda ise hepsi de bu tür programlar konusunda bilgi sahibi olduklarını kendilerinin de Türkçe'yi öğrenmeyi çok istediklerini ancak çocuklarının bakımı nedeniyle bu programlara devam edemediklerini ifade etmişlerdir. Bayburt ilindeki görüşmecilerin de benzer şekilde komşularından memnun oldukları görülmüştür. Onların yardımsever olduklarını kendilerine arkadaşça davrandığını ifade etmişlerdir. Bayburt'a evlenip gelen bir kadın görüşmeci eşinin ailesiyle iyi görüştüğünü de ayrıca vurgulamıştır. Türkçe'yi öğrenmek istediklerini, ancak bunu nereden sağlayacaklarını bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Sosyal uyum konusunda en büyük engel dil faktörü gibi görünmektedir. Kültür farklılığı ise bu açıdan bir risk oluşturmamaktadır. Çünkü sığınmacıların geldikleri yerlerde genellikle muhafazakar Türk kültürüne yakın bir anlayış hakimdir. Bu yerler, katılımcıların ifadelerinden yapılan çıkarımlara göre, çocuk evliliklerinin, çok eşli evliliğin, kadına yönelik şiddetin pek görülmediği ama batılı değerlerin de pek fazla içselleştirilmediği bölgelerdir. Dolayısıyla bu bölgeler kültürel özellik olarak Türkiye ile benzerlik göstermektedir. Buradan gelen sığınmacılar ise kültürel açıdan bir tehdit olarak görülmemektedir. Ancak, rekabet unsurunun ön plana çıktığı eğitim ve iş ortamında olumsuz tepkilerle karşılaşabilmektedirler. Deyim yerinde ise pastadan pay alma noktasında yaşanan çıkar çatışmasında “tehdit” olarak algılanmaktadırlar.

6.8. Çalışma İmkanlarına İlişkin Bulgular

Gelir getiren bir işte çalışmak isteyip istemedikleri sorusuna “ev hanımı” olanlar çekimser kalmışlardır. Ülkelerinde anaokulu öğretmeni olan bir görüşmeci ile aşçılık ve terziilik yapmış olan görüşmeciler ise, kendi mesleklerine uygun işler yapmak istediklerini belirtmişlerdir. “Yaşlı bakımı, ev temizliği, çocuk bakıcılığı işlerini yapar mısınız” sorusuna ise eşlerinin izin vermemesi ve çocuklarının küçük olması nedeni ile “hayır” cevabı vermişlerdir. “Bayanların olduğu ortamlarda ve kamuya açık mekanlarda” çalışmalarına eşlerinin izin vereceklerini ifade

etmişlerdir. Bayburt'ta görüşülen kadınlardan ev hanımı olanlar da dahil hepsi (terzi yanı, aşçılık gibi işlerde) eşlerinin işyerine yakın olmak koşulu ile çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. “Neden eşinin işyerine yakın olmak istiyorsun” diye sorulduğunda kadınlardan biri Suriye’de kadının çalışmasının pek istenmediğini, diğeri bir sorun çıkarsa dil problemi de olduğundan eşinin destek olabileceğini söylemiştir. Burada Bayburt’lu kadınlara meslek kazandırmak ve sosyal iletişim becerilerini artırmak üzere yapılan ve onay aşamasında olan bir projeden söz edilerek böyle bir çalışmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuş ev hanımı olanlar ve daha öncesinde yardımcı öğretmenlik yapan toplamda üç kadın da bu tarz bir eğitime katılmak istediğini belirtmiştir.

Görüldüğü gibi, katılımcılardan geldikleri ülkede meslek sahibi olanlar bu mesleklerini Türkiye’de de sürdürmek istemektedirler. Geri kalanlar da çalışmak isteseler de daha çok “kamuya açık, kadınların olduğu, eşlerine yakın” yerleri tercih etmektedirler. Bu bakımdan ülkede eksikliği hissedilen “yaşlı ve hasta bakımı, temizlik, çocuk bakıcılığı” gibi işlere rağbet etmemektedirler. Ancak, bulgular aynı zamanda meslek kazandıracak kurslar düzenlendiği takdirde kadınların ilgi gösterecekleri çıkarımına kaynaklık etmektedir.

6.9. Hukuki Destek Konusundaki Bilgi Durumlarına İlişkin Bulgular

Giresun ilinde yaşayan kadınlar, aile içi şiddete uğrarlarsa ne yapacakları sorulduğunda, eşlerinin onları dövmediğini, kendi ülkelerinde bunun pek rastlanan bir şey olmadığını söylemişlerdir. Türkiye’de her gün bir kadının çoğunlukla aile yakınları tarafından öldürüldüğü söylendiğinde ise “burada çok içki içiyorlar sonra da gelip karılarını dövüyorlar” şeklinde biraz önyargı ve yargılama içeren bir cevap alınmıştır. Bu durum onların Türkler konusunda kulaktan duyma bilgilere ve olumsuz fikirlere sahip olduğunun sinyalini vermektedir. Diğer taraftan aile içi şiddetin pek yaygın olmadığını söylemeleri oldukça ilginç bir durumdur. Katılımcıların ifadeleri Türkiye’de kadının yaşam hakkının, sanıldığı aksine, can güvenliğinin olmadığı Ortadoğu ülkelerinin bile çok gerisinde olduğunu düşündürmektedir. Bu durum ülke gerçeklerimiz açısından söylediklerinin kapsamlı olarak araştırılması gereken yeni ve önemli bir problemi ortaya koymaktadır.

Kendilerinin Türk ya da yabancı uyruklu başka kişiler tarafından saldırıya uğramaları durumunda ne yapmaları gerektiğini bilip bilmedikleri sorulduğunda Giresun’da yaşayan kadınların sadece iki tanesi “polise giderim” diye cevap vermiştir. Geri kalanlar ise ne yapacaklarını bilmediklerini söylemişlerdir. Bayburt’ta yaşayan kadınlardan ikisi, saldırıya uğrarlarsa kocalarına söyleyeceklerini, ya da eşinin patronundan yardım isteyeceklerini belirtmiş, biri “polise giderim” derken, diğeri kadın “il müdürlüğü yetkililerine” haber vereceğini ifade etmiştir. Yabancılar Kanunu hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorulduğunda her iki ilde yaşayan kadınların çoğunluğu hiçbir bilgilerinin olmadığını ifade ederken iki tanesi kısmen bilgi sahibi olduklarını söylemişlerdir. Mülteci başvurusu yapılırken zorluk çekip çekmediklerine ilişkin soruya karşılık, Giresun ilindeki katılımcılar, mültecilik prosedürlerinin karmaşık olmadığını ve kolayca başvurularını yapabildiklerini söylerlerken Bayburt’ta yaşayan katılımcılar mültecilikle ilgili prosedürleri arkadaşları, daha önce gelen akrabaları kanalıyla bilgi sahibi olarak çok zorlanmadan hallettiklerini ifade etmişlerdir.

Bu bulgular ise, sığınmacı kadınların hakları konusunda hukuksal bir destek almadıklarını, çözümleri daha çok kendilerinin geliştirdiklerini, bilgi alma konusunda da daha çok yakın çevrelerinden oluşan geleneksel yöntemleri kullandıklarını göstermektedir. Buna benzer bir sonuç, Yüksel Oktay ve Es (2015)'in çalışmalarında da ortaya çıkmıştır. Isparta ilinde yapılan ve yine sığınmacı kadınların inceleme konusu yapıldığı bu çalışmada Suriyeli kadınların yasal haklarını bilmedikleri görülmüştür.

6.10. Çocuklarının Çalışması ve Evlilikleri ile İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Görüşmecilerin çok zor durumda kalsalar bile çocuklarını çalıştırmak veya evlendirmek istemedikleri görülmüştür. Çocuklarının okumaları iş, güç sahibi olmaları onlar için çok daha önemlidir. Hatta on beş yaşında kızı olup Hatay'dan Bayburt'a gelin gelen kadın, kızının okuduğu meslek lisesi bölümü Bayburt'ta olmadığı için bu dönem okula devam edemediğini eğer parası olmuş olsaydı, kızını Hatay'daki okulunda bırakarak bir yıl kaybetmemesini sağlayabileceğini söylemiştir. Çoğu da "En erken ne zaman evlenebilirler" diye sorulduğunda "Yirmi yedi-yirmi sekiz yaşında, okuduktan sonra" diye cevap vermişlerdir. Çok zor durumda kalsanız kızlarınızı "kuma" olarak verir misiniz sorusuna "hayır" diye cevap vermişler geldikleri bölgede bile böyle bir uygulamanın olmadığını söylemişlerdir. Çocuklarının Türkiye'de okumasını ve meslek sahibi olarak çalışmasını tüm kadınlar istemektedir. Bu duruma göre, kadınlar, göç sürecinin getirmiş olduğu zorlukları aşma konusunda "çocuklarını" çözüm olarak görmemektedirler. Modern yaşayışın gerekleri açısından bu bulgu sevindirici bir durumdur. Diğer yandan bu durum, Türkiye'de önemli bir sorun olarak "çocuk evlilikleri" ve "çocuk işçiliği" sorunlarında Giresun ve Bayburt illeri kapsamında yakın zamanda çok fazla bir artışa yol açmayacağını göstermektedir.

6.11. Bayburt ve Giresun İllerinde Sığınmacı Kadınlara Yönelik Politikaların Durumu İle İlgili Bulgular

Her iki ilde Valilik ve Belediye yetkilileri ile görüşülerek, illerdeki toplam ve kadın sığınmacı sayıları, sığınmacı kadınlara yönelik yerel düzeyde yürütülen, faaliyetler ve harcamalara ilişkin bilgi edinmeye çalışılmıştır. Yetkililere toplam sığınmacı sayısı, bunun kadın, erkek, çocuk olarak oransal dağılımı konusunda sorular yöneltilmiştir. Yetkililerce, sığınmacı sayıları verilirken, kayıt olan sığınmacıların başka şehirlere gittiklerini bu yüzden de neredeyse her hafta sayılarının değiştiği de belirtilmiştir. Sığınmacıların cinsiyetleri, çocuk sayıları, eğitimleri ile ilgili olarak yöneltilen sorulara her iki ilde de kullanmakta oldukları bilgisayar sisteminin bu tür ayrıntı gerektiren istatistik bilgileri vermeye teknik olarak müsait olmadığı, dosya üzerinden mültecilerle ilgili bilgilere ve sayılara kesin olarak ulaşmak mümkün olsa da bunun ayrı bir çalışma gerektirdiği gerekçesiyle cevap verilmemiştir.

Giresun'da Belediye yetkililerine, ilde bulunan sığınmacı sayıları sorulduğunda, "Sığınmacılar belediye yönetiminin çalışma konusu olarak görülmediği için ellerinde konuya dair istatistiklerin bulunmadığı" ifade edilmiştir. Bu durum yerel düzeyde sığınmacıların istatistik takibinin pek önemsenmediğini düşündürmüştür. Öte yandan şu an uygulanmakta olan sistem ve işleyiş üzerinden çok önemli olan bu tür verilere anında ulaşamaması, politika uygulayıcıları

tarafından da ayrıntılı istatistiki verilerin tutulmasının bir gereklilik olarak görülmediği kanısını uyandırmıştır. Oysa konu ile ilgili sağlam politikaların üretilmesi sağlıklı istatistiklerin tutulmasına bağlıdır. İlde kaç sığınmacı olduğu, bu sığınmacıların kaçının kadın kaçının çocuk olduğu, hatta çocukların arasında refakatsiz olanlar olup olmadığı gibi çok önemli istatistiklerin sağlıklı bir şekilde tutulmaması bu yönde yeterli izlem yapılmadığının, hatta kadın ve çocuk sığınmacı özelinde politika üretme ihtiyacının hissedilmediğinin bir habercisidir.

Belediye ve Valilik makamlarının kadın sığınmacıların gereksinimlerine yönelik faaliyetlerinin olup olmadığı sorusu her iki ilin yetkilileri tarafından sadece “gıda, giyim, eşya” yardımı açısından değerlendirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre bu yardımlar da her iki ilde de Valilik makamı bünyesindeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun “Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri” kapsamında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bütçesinden yapılmaktadır. Bu kapsamda Bayburt’ta her aileye aylık 300 lira yardım yapılmaktadır. Bu hizmet kapsamında Afganlı bir aile ile kurum bakımında kalan Irak uyruklu bir kadına destek verilmektedir. Üç çocuklu Afgan uyruklu bir babaya, eşinin vefat etmesi nedeniyle, bir yıl süre ile sınırlı olarak aylık nakdi yardım verilmeye başlanmıştır. Irak uyruklu bir kadın engellinin her türlü ihtiyacı da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bütçesinden karşılanmaktadır. Belediye makamlarının ise bu konuda bazı dernekler aracılığı ile yardım toplayıp dağıtmaktan öte çok fazla bir çalışması yoktur.

Giresun ve Bayburt Valiliği Stratejik Planında kadın sığınmacılarla ilgili bir hedef olup olmadığı yolundaki sorunun cevabı ise valiliklerin sitesine girilerek alınmıştır. Giresun Valiliği İl Özel İdaresi sayfasında yer alan 2015-2019 Stratejik Planı’nda belirlenen 13 stratejik amaç ve altında yer alan stratejik hedeflerde bu konuyla ilgili, hatta genel olarak “göç” sorununa yönelik olarak bir amaç, hedef ve faaliyet bulunamamıştır. Henüz yayınlanmayan 2015-2019 dönemi Bayburt Valiliği Stratejik Planı’na ulaşılammış, 2013 dönemine kadar olan önceki planda ise bu konuda bir amaç, hedef ve faaliyet bulunamamıştır.

Bu bulgulardan hareketle, "sığınmacı sorununun" bir süre daha yerel düzeyde göz ardı edileceği sonucuna varmak mümkündür.

Sonuç

Bu çalışmada göç hareketleri içinde, özellikli bir grup olarak yer alan kadın sığınmacıların sorunları “temel haklara ulaşım, çalışma hakkı, hukuki destek, sosyal uyum, sağlık hizmetleri” boyutunda Giresun ve Bayburt ili özelinde ortaya konularak bu sorunlara yönelik yerel düzeyde etkili politika ve stratejiler geliştirilip geliştirilmediği sorgulanmıştır. Çalışma kapsamında bu iki ilde sığınmacı olarak yaşamlarını sürdürmekte olan on bir kadın yanında il yetkilileri ile yüz yüze görüşmelerden elde edilen bulgulardan kısaca şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Görüşmeciler, genel olarak Türkiye’yi ve göç ettikleri illeri güvenli bulmaktadırlar. Ancak, onurlu bir yaşam için gerekli olan kamusal hizmetlere genel olarak yeterince ulaşamamaktadırlar.

Türk halkı ile yakın ilişkiler kurmak istemekte, ancak buna en çok dil farklılığı unsuru engel olmaktadır. Buna göre sosyal uyum konusunda en büyük engel dil faktörü gibi görünmektedir. Kültür farklılığı ise bu açıdan bir risk

oluşturmamaktadır. Bunun dışında, barınma koşullarının yeterli olmaması ve “gelirlerinin yaşamlarını idame ettirecek düzeyde olmaması” çok büyük bir sorundur.

Görüşmecilerin büyük çoğunluğu temel besin ihtiyaçlarını bile alamadıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte sağlık hizmetlerine ulaşmakta sıkıntı çekmemektedirler. Bu yöndeki bir bulguya Yüksel Oktay ve Es (2015)’in çalışmalarında da rastlanmıştır.

Görüşülen kadınların çocuk sayısı yüksek sayıdadır. Ayrıca bu kadınlar çoğunlukla oldukça genç yaşadılar. Dolayısıyla yıllar içinde çocuk sayılarının artması beklenen bir durumdur. Nitekim daha ileri yaşta sayılacak olan bir tanesi planlamadığı halde beşinci çocuğunu doğurmuştur. Bu durum her ne kadar sağlık hizmetlerine kolayca ulaşabilseler de, aile planlaması konusunda sığınmacılar için özel bir program uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Nitekim ülke genelinde sığınmacıların çocuk sayısının da, doğum hızının da oldukça fazla olduğu bilinen bir gerçektir. Planlanmamış doğumlar, hem sığınmacıların içlerinde buldukları yoksulluğu tırmandıracağı gibi, hem de bu çocukların uygunsuz koşullarda çalıştırılmaları, dilendirilmeleri ve hatta çocuk ticaretine konu olmaları sonucunu doğurmaktadır. Bu durum ise, insani açıdan katlanılamayacak durumların doğmasına sebep olabilmektedir. Her iki ilde de görüşmecilerin, çocuklarını zorla evlendirmek ve çalıştırmak konusunda isteksiz oldukları görülmüştür. Ancak, şehirdeki sığınmacı sayısının artması bu sorunu beraberinde getirebilir.

Görüşmeci kadınların içinde “terzi, anaokulu öğretmeni, aşçı” gibi nitelikli işgücü durumunda olanlar bulunmaktadır. Bu kişiler imkan verildiği takdirde kendi mesleklerini yapmaya isteklidirler. Geri kalanlar ise “çocuklarının küçük olması, eşlerinin izin vermemesi” gibi bilindik sebepler yüzünden çalışmamaktadırlar.

Kadın sığınmacıların sorunları yerel makamlar nezdinde bir görünürlük kazanmamıştır. Dolayısıyla yerel düzeyde kadın sığınmacılara yönelik hizmetler sınırlı düzeyde kalmaktadır. Oysaki toplumsal uyum açısından bu hizmetlerin dil ve meslek programlarını da içine alacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Giresun şartlarında bu insanlar için kamuda ya da özel kesimde istihdam oluşturulması zor görünmektedir. İlin neredeyse tek geçim kaynağı fındıkçılıktır. İlin sanayisi gelişmemiştir. Büyük alışveriş merkezleri bulunmamaktadır. Erkekler, genellikle inşaat, tesisat vb. gibi işlerde çalışırken kadınlar daha çok pazarcılık, ev temizliği, çocuk ve hasta bakıcılığı vb. kasiyerlik gibi işlerle uğraşmaktadırlar. Sığınmacı kadınlar ise bu tür işleri kendilerine özgü gerekçelerle istememektedirler. Dolayısı ile onlara evden yapabilecekleri işler konusunda eğitim verip çalışma imkânı sağlamak faydalı olabilir.

Türkiye genelinde her geçen gün sığınmacı sayısı büyük bir hızla artmakta iken yerel yönetimler, -özelinde Giresun ve Bayburt belediyeleri- bu sorunun kendi çalışma alanlarını etkilemeyeceği yönünde yanlış bir izlenime sahiptirler. Dolayısıyla yaklaşmakta olan afete hazırlık durumları söz konusu değildir. Ama ülke gündemi göstermektedir ki; "sığınmacı ve sığınmacı" sorunu gittikçe büyüyerek uzunca bir süre daha Türkiye'yi meşgul edecektir. Üstelik bu sorun büyükşehirlerle de sınırlı kalmayacak ve Türkiye'nin her yerini etkileyecektir. Diğer yandan, sosyal uyumu sağlamamış bir sığınmacı nesli ve kitlesi uzun vadede, Türkiye'nin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını ulusal düzeyde derinden etkileyecektir. Bu konuda

kadınların toplumsal uyumunun sağlan(ama) maşı çok önemli bir konudur. Çünkü kadınlar bir topluma açılan kilit rolünü oynamaktadırlar. Sığınmacı kadınlarla yapılan görüşmeler de, kadınların değişime hazır olduklarını ve desteklendikleri takdirde kültürel uyum sürecinde öncülük yapabilecekleri gözlemlenmiştir. Bu nedenle sığınmacı kadınlar ne kadar çok toplumsal uyum için desteklenir ve güçlendirilirse her iki toplum da göç ile birlikte gelen kritik sorunları o kadar çabuk ve kolay aşabilir. Bu açıdan bakıldığında sığınmacı kadınların öncelikle onurlu bir yaşamın gerektirdiği tüm haklara ulaşabilmelerini sağlayacak tedbirler alınmalı, sonrasında da var olan mesleklerini sürdürebilmelerini veya yeni meslekler öğrenebilmelerini mümkün kılacak uygulamalara gidilerek onların çalışma hayatına katılmaları sağlanmalıdır. Kanımızca ortasında ya da kenarında demeden irili ufaklı tüm yapıların ve her düzeydeki yönetim kademelerinin özellikle kadına yönelik politikalar üretilmesini sağlamaları ve ilgili tüm yapıların sorunun çözümüne yönelik önlemleri almaları gerekmektedir.

Kaynakça

- AFAD (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar, Saha Araştırması Sonuçları*. Ankara.
- AFAD (2014). *Türkiye'de Suriyeli Kadınlar*, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3932/files/turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014.pdf (07.08.2017)
- Altıntaş S. (2014). Davetsiz Misafirler: Türkiye'deki Mültecilerin Maduniyet Görünümleri, *İdeal Kent*, Sayı 14, Ekim 2014, ss.256, ISSN: 1307-9905
- BM Küresel Göç İstatistikleri (2013). <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/wallchart/index.shtml> (07.07.2017)
- Coşkun, E. (2017). Türkiye'de Kâğıtsız Göçmen Kadınlar ve Sosyal Hizmetler, *Çalışma ve Toplum*, 3, 1299-1316
- Güleç, C. (2015). Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları., *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 81-100.
- IQM (2016)Uluslararası Hukuk Göç Terimleri Sözlüğü. B. Çiçekli (edt). No: 18, İsviçre
- İç duygu, A. (2000). The Politics of International Migratory Regimes: Transit Migration Flows in Turkey, *International Social Science Journal*. 165/2000, 357-367.
- İçduygu, A., Sirkeci, İ., (1999). Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri, *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Kirişçi, K. (2004). Reconciling Refugee Protection with Effortsto Combat Irregular Migration: The Case of Turkey and the Europe - an Union, *Global Migration Perspectives*, No.11
- Kofman, E, vd (2000), *Gender and International Migration in Europa Employment, Welfare and Politics*, London and Newyork
- Köse, M. R., Çolak, Ö. F., Dayıoğlu M., (2000). *TC. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı-ILO-IPEC Projesi, "Türkiye'de Çocuk İşgücünü Sona Erdirmeye Yönelik Analitik Bir Çerçeve"*: Ankara.
- Mazlum-Der (2014). *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu*, [http://mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%C5%9EINDA%20YA%C5%9EAYAN%20KADIN%20SIC4%9EINMACILAR%20RAPORU\(9\).pdf](http://mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%C5%9EINDA%20YA%C5%9EAYAN%20KADIN%20SIC4%9EINMACILAR%20RAPORU(9).pdf). (02.08.2017)
- Mazlum-Der (2013). *Türkiye'de Suriyeli Mülteciler: İstanbul Örneği Raporu*, http://istanbul.mazlumder.org/webimage/suriyeli_multeciler_raporu_2013.pdf

- Özbey, K. (2017). Uluslararası Göçte Etnisite ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı İşbölümü, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (49).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGMa) http://www.goc.gov.tr/icerik3/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi_409_422_424(09.08.2017)
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGMb) http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (02.08.2017)
- Tekin Yılmaz, T. (2005). *Göçün Kadın Yaşamı Üzerindeki Etkileri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Sosyoloji ABD
- Türk Tabipler Birliği (2016). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*, https://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacilar_rpr.pdf, (02.08.2017)
- Türkiye Barolar Birliği (TBB) ve İnsan Hakları Merkezi (2016). *Sığınmacılar ve Mülteciler Raporu*, <http://www.madde14.org/images/8/8b/TBBMulteciRapor2016.pdf> (02.08.2017)
- UNHRC (2017). Türkiye Aylık İstatistikleri, [http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr\(71\).pdf](http://www.unhcr.org/turkey/uploads/root/tr(71).pdf), (02.08.2017)
- Uluslararası Af Örgütü (2014). *Hayatta Kalma Mücadelesi: Türkiye'ye Suriye'den Gelen Mülteciler Raporu*. Amnesty International.
- Şeker D., Uçan G. (2016). Göç Sürecinde Kadın, *CBU Sosyal Bilimler Dergisi* (14)1, 300-320
- Yüksel Oktay, Es M. (2015). Türkiye'ye Sığınan Kadınların Problemleri: Isparta Örneği, *Siyaset, Ekonomi Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 16. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi Özel Sayısı, 383-402
- Vatandaş, S. (2016). Avrupa'ya Sığınmacı Akışı ve Türkiye'de Göç Politikaları. *Bilgi Analiz*, S.3